

Аліна ГАРКУША

доцент кафедри кримінального процесу
факультету підготовки фахівців для
органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У світі існує загальноприйняте тлумачення терміну «медіація», як один із способів урегулювання спорів, що виникають у різних галузях права. До вирішення спорів залучається незацікавлена особа, яку зазвичай називають «медіатор». До її обов'язків відноситься керування та організація процедурою медіації, а також допомога під час налагоджування процесу комунікації між сторонами спору, що виник.

Прийнятий 22 листопада 20221 року Закон України «Про медіацію» (далі – Закон), надав офіційне визначення медіації», а саме відповідно до п. 4 ст. 1 – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» [1].

Так, у багатьох державах прийнято вважати, що застосування інституту медіації має переваги перед судовим вирішення спору. Основною з яких є саме факт добровільного виконання домовленостей. Зокрема, процедура медіації характеризується короткими термінами здійснення, що дозволяє сторонам зберегти час, спокійта кошти.

Щодо медіації у кримінальному процесі, слід зазначити, що вона спрямована на досягнення примирення між потерпілою особоюта підозрюваною (обвинуваченою), а також усвідомлення протиправної поведінки та відшкодування заподіяної шкоди.

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) прямо не передбачає поняття медіації, на що вказує відсутність прямої вказівки на право сторін застосовувати медіацію в кримінальному процесі. Відтак, здійснивши аналіз норм КПК України, ми дійшли висновку, що його норми надають можливість сторонам використати медіацію для вирішення конфлікту, зокрема, передумови для цього закладені в інституті угод, а саме – примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим).

У розділі VIКПК України «Особливі порядки кримінального провадження», а саме в Главі 35 «Кримінальне провадження на підставі угод» передбачені підстави для проведення медіації, а саме – укладання угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим. Отже, у ч. 1. ст. 469 КПК України передбачено можливість залучення медіатора до укладання вищевказаної угоди про примирення «домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, дізнавача, прокурора або судді)» [2].

Також обмежено коло ініціаторів проведення медіації. Відповідно до ч.1 ст.469 КПК України укладення угоди про примирення може здійснюватися лише за ініціативою потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого. Це положення впроваджено з метою дотримання принципу добровільності участі сторін у проведенні медіації, що має забезпечити сторони від тиску зі сторони обвинувачення. Кримінальним процесуальним законодавством встановлено також часовий проміжок для проведення медіації. Згідно з ч.5 ст.469КПК України, ініціювати укладення угоди про примирення можна в будь-який момент після повідомлення особі про підозру до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку[2].

Здійснивши аналіз норм КПК України, ми прийшли до висновку, що хоча офіційно медіація відсутня, але очікуємо на позитивні зміни з прийняттям Закону «Про медіацію». Зокрема, у наукових колах панувала думка, що з прийняттям Закону, до КПК України будуть внесені зміни, що стосувалися б запровадження статусу медіатора, особливостей здійснення медіації і обмежень щодо її проведення. Але, на жаль, у вищезгаданому нещодавно прийнятому Законі і згадки не має щодо внесення змін до

КПК України. Сподіваємося, що цей недолік згодом буде виправлено задля забезпечення офіційної реалізації інституту медіації у кримінальному провадженні.

Слід зазначити, що відповідно до ст. 4. Закону, медіація проводиться за взаємною згодою сторін медіації з урахуванням принципів добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації [1].

Так, проведення медіації має конфіденційний характер та не має бути розголошена сторонами та медіатором. До того ж, розголошення інформації можливе лише за згодою учасників медіації. Із огляду на це, деякі науковці навіть пропонують внести медіаторів до переліку осіб, щодо яких неможливе проведення допиту у розрізі їхньої професійної діяльності та щодо фактів, про які вони дізналися у процесі проведення медіації [3, с. 651]. Медіація у кримінальних провадженнях має бути самовизначеним та доступним заходом. Стосовно доступності, по-перше, особа має бути повідомлено про можливість проведення медіації, а по-друге, особа за будь-яких обставин повинна мати можливість отримати послуги з проведення медіації на будь-якій стадії здійснення правосуддя. Ознакою незалежності проведення медіації є також те, що медіатор є особою, що не симпатизує та не займає позицію жодної зі сторін, а навпаки, буде намагатися рівною мірою допомогти всім учасникам медіації.

У кримінальному процесі дотримання зазначених принципів є важливим під час застосування медіації. В ч. 1 ст. 469 КПК України передбачено учасників медіації в кримінальному процесі, а саме: 1) потерпілий і підозрюваний (якщо медіація відбувається на стадії досудового розслідування) чи обвинувачений (якщо медіація проводиться на стадії судового розгляду); 2) захисник і представник; 3) інші особи, погоджені сторонами кримінального провадження (крім слідчого, дізнавача, прокурора або судді).

Резюмуючи, зазначимо, що завдяки своїм перевагам та ефективності медіація заслужено отримала своє місце у вирішенні кримінально-правових конфліктів та стала одним зі способів примирення потерпілого з підозрюваним чи обвинуваченим.

1. Про медіацію: закон України від 22 листопада 2021 р.
URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Дата оновлення: 11.09.2020. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n384>.

3. Ткачук А.Ю., Чернова С.Р. Медіація у кримінальному процесі. Молодий вчений. 2018. No 5(2). С. 649–652. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_5%282%29__71.

Роман ГОЛОБУТОВСЬКИЙ

доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук

Олександр ДОН

здобувач вищої освіти
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МЕДІАЦІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТА

У професійній діяльності юриста використовується різні способи вирішення конфліктів та спорів, медіація виступає одним з них. Латиною медіація означає «посередництво», від грецького «medos» – «нейтральний», «незалежний від сторони», тобто медіація передбачає використання третьої сторони шляхом консультування та професійних порад допомагає у вирішенні певних правових спорів та конфліктів з якими звертаються клієнти до юриста. Сьогодні, положення про медіацію вже регламентовані